

40

Dette eksemplar bedes tilbakelevert Stortingets kontor når saken er behandlet av Stortinget.

Innst. S. D.

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående Hannevig-saken.
(St. meld. nr. 15, 1936.)

Til Stortinget.

Komiteen har fått sig tilstillet St. meld. nr. 15, 1936, angående Hannevig-saken. Stortingsmeldingen inneholder opplysning om hvad det er foretatt i saken siden Stortinget den 10 april 1935 henstillet til regjeringen å yde sin medvirken til at Christoffer Hannevigs erstatningskrav mot Amerikas Forente Stater blev innbragt for en internasjonal voldgiftsdomstol.

Under debatten i Stortinget fremholdt utenriksministeren som sin mening at saken burde søkes innbragt for voldgift på billighetsgrunnlag, da han anså et søksmål på juridisk grunnlag for å være svært tvilsomt. Han uttalte bl. a.:

«Dei norske statsmaktene tok då óg i 1926, då dei skulde freista føra saka for Hannevig i Amerika, det standpunktet at saka ikkje måtte bli fremma på rettleig grunnlag, og det amerikanske State Departement sa den gongen, i 1927, sterkt og greitt ifrå, at dei ikkje vilde taka omsyn til noko slag rettskrav frå Hannevig. — Ut ifrå just dette same synet tok dei norske statsmaktene — både regjering og Storting — i 1928 standpunkt mot å krevja skilddom etter den skilddomsavtalen som Norge hadde med Amerika, nett for di denne avtalen berre galdt juridiske tvistemål, rettstvistemål. Skulde vi no reisa eit søksmål på slikt eit grunnlag, berre på det juridiske grunnlaget, må det vera opplagt for alle at vonene våre til å vinne kan i det minste ikkje vera serleg trygge. Det står då klårt for meg, at skal vi no på nytt venda oss til dei Foreinte Statane i denne saka, freista føra fram eit krav på vederlag for Chr. Hannevig, freista vinna for han det vederlaget som det rettleig kan vera spørsmål om, då må vi i det minste for det fyrste byggja kravet på det som kan synast rimeleg, på omsynet til kva som er «billeg». Det er den fyrste vegen vi må prøva. — — — Eg trur at slikt eit krav, ført fram på det grunnlaget burde ein kunna få unionsregjeringa i Amerika til å gå med på at skilsmenner avgjorde. Framlegget som ligg fyre frå nemnda, er so romsleg for-

ma — det er sagt at saka skal bli førd inn for ein internasjonal domstol i dei formene og på den måten som ein finn mest formåls-tenleg — so eg synest det gjev regjeringa ei naturleg og rimeleg fullmakt som regjeringa kan nytta.»

Denne første vei, som utenriksministeren antydet, er nu forsøkt, men med negativt resultat. Den amerikanske regjering har svart at den anser saken som avsluttet og vil ikke opta nye forhandlinger hverken på retts- eller billighetsgrunnlag. I skrivelse av 22 august 1935 fra den amerikanske utenriksminister til den norske sendemann i Washington henvises til det amerikanske utenriksdepartements note til den norske sendemann i særlig misjon, F. Herman Gade av 15 juni 1927. I denne note avviste Amerika meget skarpt ethvert krav. Den siste passus i noten lyder i oversettelse således:

«Jeg tør gå ut fra at denne meddelelse har klarlagt for Dem de grunner hvorfor De Forente Staters regjering ikke er tilbøielig til ytterligere å overveie, nu eller nogen gang i fremtiden, nogen som helst fordring fremsatt på vegne av hr. Hannevig i forbindelse med de omhandlede transaksjoner.»

Minister Gade gav i en note av 12 juli 1927 et temmelig skarpt svar hvori han på den norske regjeringens vegne forbeholdt sig «uttrykkelig all rett og adgang til å søke andre botemidler eller opreisning i Hannevig-saken, hvad enten i henhold til traktat, internasjonal rett eller på annen måte».

Amerikas standpunkt er idag det samme som i 1927. Det er fra norsk side gjort alle tenkelige anstrengelser både for å opnå erstatning på billighetsgrunnlag og for å få istand en mindelig overenskomst om voldgift i denne sak. Men efter alt som nu foreligger kan man opgi ethvert håp om å bevege den amerikanske regjering til frivillig å gå med på voldgift.

Tilbake står da spørsmålet om å kreve saken som et folkerettslig erstatningskrav innbragt for voldgift i henhold til den mellom Norge og De Forente Stater bestående voldgiftstraktat av 20 februar 1929.

Praktisk talt samtlige norske rettslærde, som har uttalt sig om spørsmålet, er av den opfatning at Norge har adgang til å kreve Hannevig-saken innbragt for en internasjonal voldgiftsdomstol.

Professor Castberg uttaler i siste P. M. av 9 november 1935 (St. meld. nr. 15, 1936 side 20) bl. a.: «Hvad enten traktaten av 1929 eller traktaten av 1908 legges til grunn, må man altså efter min mening anse De Forenede Stater forpliktet til å gå med på voldgift».

Det vilde altså være folkerettsstridig av Amerika å avslå et norsk krav om voldgift, og det er lite tenkelig at De Forente Stater av hensyn til denne sak skulde løpe fra sine forpliktelser i henhold til inngåtte avtaler.

Men skulde allikevel Statene tross inngåtte voldgiftstraktater mot formodning avslå å la saken undergis internasjonal voldgift, har man selvsagt ikke noget rettslig middel til å tvinge dem til det, og den eneste utvei som da står igjen er, såvidt komiteen kan forstå, å bringe saken inn for den permanente internasjonale undersøkelsesnevnd i henhold til den mellom Norge og De Forente Stater opprettede traktat av 24 juni 1914 (Bryan-traktaten).

Art. 1, første ledd i denne traktat lyder:

«De høie kontraherende parter er enige om at alle tvister mellom dem, likegyldig av hvilken art, som det ikke lykkes å bilegge ad diplomatisk vei, skal forelegges en permanent internasjonal kommisjon til undersøkelse og betenkning, for så vidt de ikke i henhold til de mellom partene gjeldende traktater blir å avgjøre med voldgift.»

Hvis en av partene forlanger en sak forelagt for denne nevnd, kan den annen part ikke motsette sig det. Hertil er imidlertid å bemerke at undersøkelsesnevndens avgjørelse ikke er bindende for nogen av partene. Det er utelukkende en upartisk granskning av tvisten, og resultatet av denne granskning kan partene ta så meget og så lite hensyn til som de selv vil. Man må imidlertid ha lov til å gå ut fra at De Forente Stater, som selv har tatt initiativet til opprettelsen av Bryan-traktaten, også vil respektere de avgjørelser som den i henhold til traktaten oppnevnte undersøkelsesnevnd måtte treffe. Men det er selvsagt en stor ulempe ved denne fremgangsmåte at nevndens avgjørelse ikke er bindende. Det er nu om å gjøre så snart som mulig å få endelig og inappellabel avgjørelse av denne sak.

Komiteen mener derfor at den naturlige vei å føre saken videre på nu må være at kreve den avgjort ved voldgift i henhold til den mellom Norge og De Forente Stater bestående voldgiftstraktat av 20 februar 1929, subsidiært voldgiftstraktaten av 4 april 1908.

Komiteen har i denne innstilling ikke berørt Hannevigsakens realitet, som er utførlig behandlet i innst. S. A — 1935. I møte den 10 april 1935 tiltrådte Stortinget enstemmig denne innstilling og fattet følgende beslutning:

I. Det henstilles til regjeringen å yde sin medvirken til at det erstatningskrav som den norske undersått Christoffer Hannevig mener å ha mot Amerikas Forente Stater i anledning av de amerikanske myndigheters forhold overfor ham i forbindelse med rekvisisjonsordren av 3 august 1917 blir innbragt for en internasjonal voldgiftsdomstol i de former og på den måte som finnes mest formålstjenlig.

II. Det er Stortingets forutsetning at alle utgifter og omkostninger ved en eventuell voldgiftssak og dom skal være det offentlige uvedkommende, samt at de nødvendige garantier i den anledning må være betryggende ordnet innen 1 september 1935.

De i beslutningens pkt. II nevnte garantier for omkostninger ved en eventuell voldgiftssak, som egentlig skulde være ordnet innen 1 september 1935, er ennå ikke bragt i orden. Utenriksdepartementet hadde anslått utgiftene til rettergang for en internasjonal voldgiftsdomstol til ca. kr. 600 000. Hvis rettergangen kunde ordnes på en enklere måte efter den plan som utenriksministeren tenkte sig, vilde utgiftene bli adskillig mindre. Departementet mente derfor at det vilde være lite rimelig å kreve garanti av Hannevig for en så stor sum som kr. 600 000 så lenge spørsmålet om under hvilke former saken skulde fremmes stod uavgjort.

Nærværende komite mener at Hannevigsaken nu bør kreves innbragt for en internasjonal voldgiftsdomstol i henhold til den mellom Norge og De Forente Stater bestående voldgiftstraktat, og at garantispørsmålet må være ordnet før videre skritt foretas.

På foranledning av komiteen har utenriksministeren erklært sig enig i komiteens standpunkt.

Komiteens medlem Joh. Ludw. Mowinkel vil bemerke at selv om Norges rett til å kreve Hannevig-saken inn for voldgift eller eventuelt for den permanente internasjonale kommisjon er tilstede, finner han ikke å kunne anbefale at så skjer. Han henholder sig til det standpunkt som Utenriksdepartementet under hans ledelse har inntatt og kan ikke innse at saken er kommet i nogen vesentlig annen stilling enn da var tilfellet. Han

beklager at de mange og pågående anstrengelser som fra de norske statsmyndigheters side gjennom mange år har vært gjort for å nå frem til en for Hannevig tilfredsstillende overenskomst med U. S. A. ikke har ført frem, men han finner ikke der foreligger et for den norske regjering tilstrekkelig sterkt grunnlag til å kreve saken innbragt for internasjonal avgjørelse.

I henhold til hvad foran er anført innstiller komiteen til Stortinget å fatte sådan

beslutning:

I.

Stortinget henstiller til regjeringen under henvisning til stortingsbeslutning av 10 april 1935 å kreve Hannevig-saken avgjort ved

internasjonal voldgift i henhold til den mellom Norge og De Forente Stater bestående voldgiftstraktat av 20 februar 1929, subsidiært voldgiftstraktaten av 4 april 1908.

II.

Den i stortingsbeslutningen av 10 april 1935 omhandlede garanti for utgiftene ved en eventuell voldgiftssak må være bragt i orden innen 2 — to — måneder efterat Stortingets beslutning i saken foreligger.

Oslo i utenriks- og konstitusjonskomiteen
den 9 mars 1936.

C. J. Hambro,
formann.

Sven Nielsen,
ordfører.

T. Anderssen-Rysst,
sekretær.